

Podstawowym celem hodowli zwierząt jest powoływanie na świat młodych osobników. Nasze społeczeństwo wykazuje spore zainteresowanie hodowlą psów rasowych, w związku z czym rocznie przychodzi na świat niemała liczba szczeniąt. Niezależnie od rasy czy pochodzenia miotu dla opiekuna jest to nie lada wyzwanie.

Odchów szczeniąt to praca pełnoetatowa, obejmująca wiele etapów. Choć teoretycznie opieką nad szczeniakami, pielęgnacją i żywieniem zajmuje się suka, to w praktyce bywa, że z różnych względów matka nie może uczestniczyć w odchowie potomstwa. Niekiedy nasza interwencja jest niezbędna. Rola hodowcy przy współpracy z lekarzem weterynarii jest nieoceniona. Hodowca powinien zadbać o przychówek na każdym etapie rozwoju, musi bowiem zwrócić uwagę zarówno na potrzeby fizjologiczne, jak i behawioralne szczeniąt. Natomiast lekarz weterynarii powinien udzielać wsparcia i wskazówek hodowcom postawionym w roli matki zastępczej.

Fot. 1. Karmienie butelką to wyzwanie dla hodowcy, któremu przychodzi pełnić rolę matki zastępczej.

Fot. 2. Młode pozbawione mamy czy rodzeństwa potrzebują ciepła i poczucia bezpieczeństwa. Warto włożyć do kojca ciepły koczek bądź termofor z pluszowym pokrowcem.

Fot. 3. Od samego początku należy dbać o prawidłowe kontakty szczeniąt z pobratymcami.

Fot. 4. Szczenięta najlepiej czują się, będąc blisko siebie.

Fizjologia szczeniąt

Nowonarodzone szczenięta są całkowicie zależne od matki przez około 3 tygodnie, czyli przez okres ich intensywnego rozwoju. W tym czasie to ona jest ich źródłem pożywienia, ciepła i dba o ich higienę.

Młode przychodzą na świat zupełnie ślepe, głuche i bezradne, rodzą się z odruchem szukania i ssania, który pomaga w odnalezieniu mamy i w pobieraniu pokarmu. Masa ciała szczeniąt różni się w zależności od rasy, ale w momencie urodzenia to około 1-11% masy ciała suki. Zdrowe szczenię charakteryzuje owalne, jędrne, ciepłe ciało, miękki brzuch, elastyczna skóra, gładka okrywa włosowa.

Do około 3 tygodnia życia organizm szczeniąt nie ma jeszcze sprawnie działającego mechanizmu termoregulacji, co wiąże się z łatwym przejmowaniem temperatury otoczenia. Ich temperatura tuż po urodzeniu waha się w okolicach 33°C i stopniowo wzrasta. W 1 tygodniu życia oscyluje w granicach 34-37°C, a w 4 tygodniu osiąga wartość około 37,8°C, by w 6 tygodniu mieć wartość właściwą dla dorosłego osobnika. W tym okresie niezwykle istotna jest obecność mamy oraz miotu, ich wzajemna relacja i bliskość w kojcu zapewniają odpowiednią ciepłotę i chronią przed wystąpieniem hipotermii. Szczenięta wychowywane w swojej grupie rodzinnej nie wymagają specjalnego dogrzewania, natomiast inaczej wygląda sytuacja osieroconych młodych, zwłaszcza jeżeli jest to jedynek. Wówczas powinniśmy zadbać o to, by w kojcu zawsze było miękko, ciepło, powinien znajdować się tam jakiś koc, w który szczenię może się wtulić i osłonić przed chłodem. Można wykorzystać także ciepły

termofor (najlepiej osłonięty materiałem, pokrowcem, ręcznikiem), tak aby młode, tuląc się do źródła ciepła, nie poparzyło się ani nie przegrzało. Praktycznym i bezpiecznym rozwiązaniem są poduszka lub koc grzewczy. Ustawiając lampy w pobliżu kojca, należy zwrócić uwagę, aby ustawione były w taki sposób, który pozwoli młodym na zmianę miejsca w kojcu, odsunięcie się od źródła ciepła.

W związku z niedojrzałym ośrodkiem termoregulacji powinniśmy mieć na uwadze ryzyko hipotermii. W momencie gdy temperatura wewnętrzna ciała spada poniżej 34°C, dochodzi do niedrożności porażennej jelit, która uruchamia kaskadę. Wychłodzone szczenię nie ma odruchu ssania, jelita przestają prawidłowo pracować, co z kolei prowadzi do odwodnienia i hipoglikemii. W takiej sytuacji najpierw należy szczenię ogrzać, jeżeli wystąpi hipoglikemia, podać odpowiednią ilość glukozy, a następnie nakarmić. Aby prawidłowo ocenić, czy szczenię jest odwodnione, najlepiej kierować się oględzinami błon śluzowych, kolorem oraz ilością moczu. W przypadku noworodków ocena elastyczności skóry jest niewiarygodna.

Szczenięta zależne są od matki do około 3 tygodnia życia. W tym okresie zaczynają się bardzo istotne zmiany w ich rozwoju, około 10-14 dnia życia zaczynają otwierać oczy oraz kanał słuchowy, zaczynają reagować na bodźce dźwiękowe, umiejętność wodzenia wzrokiem za przedmiotami czy człowiekiem nabywają dopiero około 3-4 tygodnia życia. Podobnie około 2-3 tygodnia życia szczenięta nabywają umiejętność kontroli potrzeb fizjologicznych.

Żywienie

Jak wiadomo natura zawsze najlepiej wie, co robić, wobec czego nie dziwi fakt, że mleko matki jest najlepszym źródłem pożywienia dla osesków. Niestety zdarzają się sytuacje, które stawiają przed nami wyzwanie zastąpienia matki - z przyczyn losowych bądź zdrowotnych.

Już na samym początku najcenniejszą rzeczą, jaką szczenięta dostają od matki, jest siara, którą młode powinny dostać do 72 godzin po porodzie. Dzięki temu będą miały zapewnioną ochronę poprzez przeciwciała uzyskane od matki. Jeżeli w tym czasie nie ma możliwości dostawienia do matki, idealnym rozwiązaniem jest znalezienie mamki, która mogłaby siarę podarować.

W 1 tygodniu życia suka karmi szczenięta około 6-12 razy na dobę, później częstotliwość posiłków spada do około 3-4 na dobę. Dzielne zapotrzebowanie na mleko to około 15 ml/100 g masy ciała.

W naturalnych warunkach za karmienie odpowiada matka, gdy szczenięta same decydują, kiedy i jak długo będą pobierać pokarm. W obliczu sztucznego dokarmiania sytuacja nieco

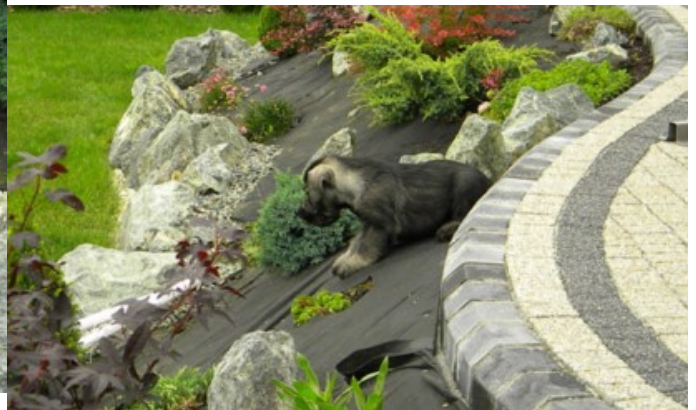
się komplikuje, niemniej jednak młode doskonale sygnalizują głód. Od strony technicznej do karmienia możemy wykorzystać takie akcesoria, jak: butelki, pipetki, strzykawki lub sonda żołądkowa. W przypadku małych ras lepiej sprawdzają się pipetki, zaś jeżeli chodzi o rasy duże i olbrzymie, warto zaopatrzyć się w butelkę dziecięcą. Najlepiej jeśli pokarm pozyskiwany jest od mamki. Gdy jest to niemożliwe, pozostają nam gotowe preparaty mlekozastępcze bądź samodzielne przygotowywanie mieszanek według dostępnych przepisów.

Skład mleka suki znacząco różni się od składu mleka krowiego, po które chętnie sięgają opiekunowie. Różnice polegają przede wszystkim na tym, iż mleko suki jest dwukrotnie bardziej kaloryczne, jest bardziej tłuste, bogatsze w białko oraz wielonienasycone kwasy tłuszczowe, natomiast zawiera trzykrotnie mniej laktozy. Wysoka zawartość laktozy i węglowodanów może być przyczyną biegunek oraz problemów żołądkowo-jelitowych.

Skład mleka suki: woda 79%; białko 8%; tłuszcz 9%; cukier 2,5%; związki mineralne 0,9%; strawność 99%.

Fot. 5. Szczenięta poznają świat przede wszystkim za pomocą pyska i zębów.

Fot. 6. W okresie socjalizacji szczenięta chętnie poznają teren.

Fot. 7. Podczas socjalizacji warto zapewnić rozwijającym się szczeniętom jak najwięcej atrakcji, zabawek, bodźców. W ten sposób w dorosłym życiu będzie im łatwiej.

Fot. 8. Zabawy z pobratymcami, w tym osobnikami dorosłymi, to doskonały trening kontaktów społecznych.

Decydując się na przygotowywanie posiłków, należy zadbać o skomponowanie odpowiedniego preparatu, tak aby uniknąć możliwych powikłań ze strony przewodu pokarmowego. Ponadto pokarm powinien być podgrzany do odpowiedniej temperatury - około 38°C. Zbyt zimne lub zbyt ciepła mieszanka może spowodować różne dolegliwości. Przystępując do karmienia, powinniśmy ułożyć szcenię w pozycji mostkowej bądź stojącej z uniesioną głową. Można owinąć je ręcznikiem, aby łatwiej było nad nim zapanować i ograniczyć możliwość wychłodzenia. Karmienie sztuczne niesie za sobą ryzyko zachłyśnięcia oraz wystąpienia dolegliwości ze strony układu pokarmowego, takich jak wzdęcia. Szczenię pobierające pokarm z butelki często robi to łąpczywie, przez co połyka powietrze, później może to skutkować bólami brzucha. W przypadku zachłyśnięcia powinniśmy natychmiast postarać się oczyścić drogi oddechowe (np. małą neonatologiczną gruszką) oraz odwrócić szczenię głową w dół, by zalegające mleko spłynęło i zostało w jak największej ilości wydalone.

Szczenięta karmimy minimum 4 razy na dobę, jednak w początkowym etapie życia same sygnalizują głód, niekiedy wymagają częstszych karmień. Należy pamiętać o tym, że młode w pierwszych tygodniach wokalizują tylko w sytuacji, gdy chcą zasygnalizować głód, niepokój bądź jakąś dolegliwość.

Po zakończeniu karmienia w pierwszych 2 tygodniach życia powinniśmy wykonać masaż brzucha i okolicy krocza ciepłym zwilżonym (np. oliwką dla niemowląt) wacikiem, by

wspomóc odruch oddawania kału oraz moczu. W naturalnych warunkach matka poprzez wylizywanie tych okolic stymuluje załatwienie potrzeb fizjologicznych.

Przykładowe receptury

Przygotowując preparat mlekozastępczy domowym sposobem, warto skorzystać z gotowych przepisów dostępnych w literaturze.

1. Skład opracowany przez Bjorcka

Składniki:

800 ml mleka krowiego 3-proc.,

200 ml 12-proc. śmietanki,

6 g mączki kostnej,

4 g kwasu cytrynowego,

1 żółtko,

2000 j.m. witaminy A.

Zagotować mleko, śmietanę i mączkę kostną, ostudzić do temperatury pokojowej, a następnie dodać pozostałe składniki.

2. Skład opracowany przez hodowczynię Margaret Nibblock

Składniki:

500 ml pełnego mleka krowiego,

1 łyżka mleka w proszku,

1 surowe żółtko.

Zagotować mleko pełne z mlekiem w proszku, następnie przestudzić i dodać surowe żółtko.

3. Skład zaczerpnięty z „Pediatrii Weterynaryjnej”

Składniki:

120 ml mleka koziego lub krowiego,

120 ml wody,

2-3 żółtka jaja kurzego,

1-2 łyżeczki oleju roślinnego,

1000 mg węgla wapnia.

Rozwój behawioralny

Odchów szczeniąt dotyczy nie tylko kwestii związanych z żywieniem i pielęgnacją, dziś coraz większy nacisk kładzie się na zwrócenie uwagi na stymulację szczeniąt i ich rozwój psychiczny. W skrócie rozwój psychiczny psa obejmuje cztery fazy, przez które szczenię od narodzenia do wieku dorosłego musi przejść. Są to okresy: neonatalny, przejściowy, pierwotnej socjalizacji oraz okres młodzieńczej, wtórnej socjalizacji.

Przygoda z rozwojem behawioralnym zaczyna się w okresie neonatalnym, który przypada na czas od urodzenia do 14 dnia życia. Szczenięta są wówczas bezradne i zależne od matki. Na tym etapie najlepiej rozwiniętymi zmysłami są dotyk i węch. Dzięki nim mogą między innymi rozróżnić powierzchnie ciepłe od zimnych oraz za pomocą odruchu szukania (ruchy kończyn przednich i tylnych wyrzucanych do przodu w kierunku ciepła) odnaleźć swoją mamę i rodzeństwo. W fazie neonatalnej istotne dla rozwoju szczeniąt jest zachowanie matki, która między innymi poprzez leżenie na boku, wylizywanie potomstwa i szybką reakcję na wokalizację zapewnia młodym podstawowe potrzeby. Naukowcy dowiedli także, iż na tym etapie istotna jest obecność człowieka. Częste kontakty - podnoszenie, głaskanie, dotykanie, pielęgnowanie szczeniąt - przynoszą korzystne efekty długoterminowe, należą do nich głównie: szybsze dojrzewanie układu nerwowego, szybsze tempo wzrostu, rozwój zdolności motorycznych, rozwój zmysłów, zwiększenie odporności na stres oraz w starszym wieku pewności siebie i zdolności uczenia się.

Następnie szczenięta wchodzi w okres przejściowy, który przypada na czas między 14 a 21 dniem życia. Wtedy zanikają zachowania neonatalne, a młode zaczynają się usamodzielniać. Potrafią już wówczas radzić sobie z kontrolą potrzeb fizjologicznych, powoli uczą się przemieszczania, a nawet machania ogonem. Uczą się także zachowań socjalnych. W tym czasie zaleca się urozmaicanie otoczenia szczeniąt poprzez dostarczanie im nowych zabawek, zaznajamianie z codziennym życiem domowym, przyzwyczajanie do zabiegów

pielęgnacyjnych. Zalecana jest dalsza stymulacja dotykowa i socjalizacja z człowiekiem.

Następnie szczenięta przechodzą do etapu pierwotnej socjalizacji (od 3 do 12 tygodnia życia), która ma istotne znaczenie dla ich późniejszego życia. Na ten moment przypada zapoznanie z nowymi bodźcami, dźwiękami, osobnikami zarówno swojego, jak i innych gatunków. Wszystko to, co szczenięta pozna w tym okresie życia, w życiu dorosłym nie powinno stanowić dla niego źródła lęku czy niepewności. To czas na doskonalenie zachowań socjalnych, wzrasta aktywność ruchowa, głównie poprzez wspólne zabawy z rodzeństwem, które są okazją do nauki zasad panujących w życiu. W tym czasie matka także odgrywa istotną rolę, wskazując szczeniętom, które zachowania są pożądane, a które zdecydowanie nie są mile widziane wśród pobratymców.

Dowiedziano, iż między 3 a 5 tygodniem życia szczenięta wykazują spore zainteresowanie otoczeniem i nowościami, które nie wywołują u nich strachu. Dopiero po 5 tygodniu młode podchodzą do nowych sytuacji i obiektów z rezerwą. Okres pierwotnej socjalizacji to czas, który na ogół w części spędzają jeszcze w kojcu rodzinnym, zaś w okolicy 8-9 tygodnia młode są zabierane do nowych domów. Tam socjalizacja powinna być kontynuowana.

Ostatnim etapem jest okres młodzieńczy, trwający od zakończenia 12 tygodnia życia do osiągnięcia dojrzałości płciowej. W tym czasie młode przede wszystkim stają się coraz bardziej niezależne i pewne siebie, uczą się świata poprzez eksplorację terenu i poznawanie nowych sytuacji, oczywiście pod warunkiem, że właściciel im to umożliwi. Doskonalone są umiejętności skupiania uwagi, uczenia się i rozwijania zdolności socjalnych. Nowi właściciele powinni pamiętać o tym, aby w dalszym ciągu pracować ze szczeniakiem, stawiać przed nim nowe wyzwania oraz pokazywać nowe sytuacje. Dzięki spokojnej nauce uczymy szczenięta zrównoważonego zachowania w życiu dorosłym.

Podsumowanie

Na przestrzeni mijającego czasu specjaliści badający zachowania zwierząt dowodzą ważności i uczulają na dbałość o rozwój psychiczny szczeniąt. Dziś wiemy, iż to, co w życiu szczenięcia wydarzy się od momentu narodzin, ma kluczowe znaczenie dla jego przyszłości. W związku z tym do obowiązków hodowcy, oprócz zapewnienia dobrostanu odchowywanych szczeniąt, powinna należeć także odpowiednia stymulacja behawioralna oraz dbałość o socjalizację na pierwszym, tak istotnym etapie życia. Wszystko to, co szczenięta poznają przez pierwsze 8 tygodni swojego życia, rzutuje na przyszłe zachowania oraz zdolności komunikacji zarówno z człowiekiem, jak i innymi psami.

Piśmiennictwo:

1. Bradshaw J.: *Zrozumieć psa. Jak być jego najlepszym przyjacielem*. Czarna owca 2012.
  2. Case L.P.: *Pies – zachowanie, żywienie, zdrowie*. Galaktyka 2010.
  3. Stańczyk E., Twardoń J., Gotowiecka M. i wsp.: *Ocena poporodowa szceniąt i zasady postępowania lekarsko-weterynaryjnego*. „Weterynaria w Praktyce” 7-8/2012.
  4. Ceregrzyn M., Lechowski R., Barszczewska B.: *Podstawy żywienia psów i kotów. Podręcznik dla lekarzy i studentów weterynarii*. Elsevier 2013.
  5. Staniszevska J.: *Maluchom na ratunek*. „Przyjaciel Pies” 2009/3.
  6. Lewandowski L., Lewicka M., Janowicz P.: *Zarys dietetyki weterynaryjnej*. Wrocław 1997.
  7. Hoskins J.D.: *Pediatrics weterynaryjna – psy i koty od urodzenia do sześciu miesięcy*. Elsevier Urban & Partner, 2007.
-

Autor:

tech. wet. Ewelina Stanclik
Gabinet Weterynaryjny Med-Wet

Zdjęcia:

Z zasobów autorki

Promowane

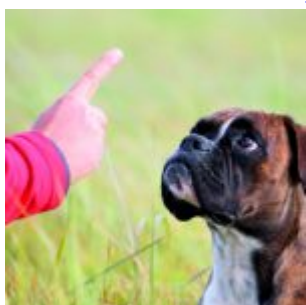
Horwitz
& Mills

EDYCJA
BEHAVIORAL
PROBLEMS OF DOGS AND CATS

- [Terapia problemowych zachowań kotów](#)

- [Żywienie psów ras olbrzymich](#)

- [PSIA KOŚĆ!](#)

- [CZY MIESZKA Z TOBĄ SUPERPIES?](#)

- [Polski rynek zoologiczny w natarciu](#)